

3K23
3-15

кар. 185 - 1

+

В. И. Ленин

ДЖАШ ТЁЛЮНЮ
СОЮЗЛАРЫНЫ
БОРЧЛАРЫ

Джаш Тёлюню

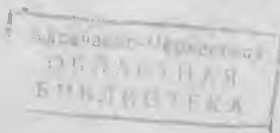
ДЖАШ ТЁЛЮНЮ
СОЮЗЛАРЫНЫ
БОРЧЛАРЫ

*(Россияны Коммунист Джаш тёлуюню Союзуну
III Бютеу Россия съездинде сёзю)*

1920-чы джыл 2-чи октябрда

КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВО.
ЧЕРКЕССК — 1962.

3423
3-15

На карачаевский язык перевел

Х. Э. Эбзеев

Кар. 185-3

В переводе с русского на карачаевский язык
печатается по изданию:

В. И. Ленин. Задачи союзов молодежи.

Военное издательство

Министерство обороны Союза ССР.

Москва—1957

(Лениннъе съезд уллу оваця этиб тубеди). Джолдашла, мен бюгюн джаш тѣлюню коммунист Союзуну баш борчлары къайсыладыла деген теманы юсюнден ушакъ этерге, аны бла бирге, социалист республикада джаш тѣлюню организациялары къаллайла болургъа кереклилерини юсюнден сѣлеширге излейме.

Бу затны юсюнден тохдаб сѣлеширге, коммунист обществону къурауу уллу ишлери керти да джаш тѣлюню аллында тургъанларын белгили магъанада айтыргъа боллугъубуз ючюн, артыкъ да бек керекди. Не ючюн десегиз, капиталист обществада ёсген

кьуллукъчуланы тѣлюсю не улли игилик этсе да, джегиуню юсю бла кьуралгъан эски капиталист турмушну тамалларын кьоратыу ишни эталлыкъды. Ол адамла не игилик эталсала да, пролетариат бла уруннъан класслагъа властны кеслерини кьолларында тутаргъа болушхан, адам адамны джегиу болмагъан болумда, джанъы халлада ишге киришген кьуру ол тѣлю юсюнде ишлерге боллукъ деменьили фундаментни салыргъа болушхан общество кьурамланы болдуруу ишлени эталлыкъдыла.

Ма энди, джаш тѣлюню борчларыны юсюнден ишге ол халда къарай, мен джаш тѣлюню бютеулей эмда башдан-башха джаш тѣлюню коммунист союзлары бла не тюрлю да башха организацияларыны борчлары: окъургъады деген джанъыз сѣз бла ачыкълаб къалыргъа боллугъун айтыргъа керекме.

Ол сынъар «бир сѣз» болгъаны ачыкъды. Ол алкъын эм магъаналы эмда эм бек керекли — неге окъургъа эмда къалай окъургъа? — деген соруулагъа джууаб бермейди. Мында уа иш бары недеди десегиз, эски капиталист обществону джанъыгъа бургъан бла бирге коммунист обществону кьураарыкъ джанъы тѣлюлени окъуулары, юрениулери, билим алыулары алгъынча болмазлыгъындады. Джаш тѣ-

люню окъуу, юрениу, билим алыуу бизге эски общество къойгъан материалдан чыгъаргъа керекди. Биз коммунизмни эски обществодан къалгъан билимлени, организацияланы эмда учреждениелени суммасындан, адам кючле бла джашауу гъа керекли затланы запасындан ишлерге боллукъбуз.

Джаш тёлюню этген ишини ахыр болуму эскиге ушамагъан джанъы общество, алай демклик, коммунист общество болур ючюн, биз джаш тёлюню окъутуу ишни, къурауу эмда юретиуу тюз тамырындан огъуна джанъыдан джарашдырыгъа керекбиз. Ол себебден коммунист джаш тёлю деген атны толтурургъа керти да сую эсе, джаш тёлюню биз неге окъутургъа керекбиз, ол къалай окъургъа керекди эмда биз башлагъан ишни толу бошайлырай этерге, аны къалай хазырларгъа керекди деген вояросда биз иги тынъылы тохаргъа керекбиз.

Эм биринчи, таб, эшда, эм тюз джууаб джаш тёлюню союзу, коммунизмге кечерге суйген джаш тёлю да коммунизмни окъуб билерге керекли болгъанын айтыргъа керекме. Алай а коммунизмни окъуб билерге деген джууаб асыры учарады. Коммунизмни окъуб билер ючюн бизге не керекди? Коммунизмни

билирге билим алыр ючюн, бютеу окъуулары барысындан нени айырыб окъургъа керекбиз? Коммунизмни билирге деген иш терс алыннъанлай неда ол ахыры бир джаллы анъылашыннъанлай, бизге бу затда кеслерин хар къалайда да кѳргюзген талай къоркъунчла чыгъадыла. Кертиди, ал бурун акъылынъа коммунизмни билирге демей — коммунист китабла, брошюралада эмда трудлада джазылгъан билимлени бютеу барысын билиудю деген оюмла келедиле. Алай болса да, коммунизмни алай окъуб билирге керекди деб белгилеу асыры чюйре эмда джетишимсиз боллукъ эди. Коммунизмни окъуб билиу къуру коммунист трудлада, китабчыкълада эмда брошюралада джазылгъанлары билиб къалуу болса, сора къургъакъ коммунист окъуучула бла махданчакъла бизде асыры дженъил огъуна чыгъарыкъ эдиле. Ол зат а бизге хар къалайда да хата эмда заран келтирлик эди. Не ючюн десегиз, ол адамла коммунист китабла бла брошюралада джазылгъанлары окъуучула, азбарлаучула болуб тургъан болмаса, ол билимлени бир-бирине къоша билаллыкъ тюл эдиле эмда ол затны керти коммунизм излегенча бардырыргъа билмеучюле болуб къаллыкъ эдиле.

Бизге эски капиталист обществодан къал-

гъан эм уллу хаталадан эмда заранладан бири-бире китаб бла джашау ну бир-бирлерине ушамагъаныды. Не ючюн десегиз, ол заманда хар зат бек алапат джазылгъан китабларыбыз бар эдиле, алай а кёбюсюне ол китабла капиталист обществону бизге ётюрюк суратлагъан эм бетсиз ётюрюкчюле эдиле.

Ол себебден коммунизмни юсюнден айтылгъан затланы кёруу китабланы окъуу бла билюу чыртда тюз боллукъ тюл эди. Энди бизни сёлешгенлерибизде эмда статьяларыбызда коммунизмни юсюнден алгъын айтылыб тургъан затланы алай къайтарыб кёюу джокъду, не ючюн десегиз, бизни сёлзлерибиз эмда статьяларыбыз кюн сайын этиле тургъан хар тюрлю иш бла байланыбдыла. Иш этмей, кюрешмей, коммунизмни коммунист брошюрала бла произведениеледен окъуб китабдан билюу чыртда джукъ тюлдю, не ючюн десегиз, ол эски буржуй обществону эм бек кир заты болгъан айырыу ну, теория бла практиканы бир-бирини араларында биягъы эски айырылыу ну бардырыб туруу боллукъ эди.

Биз кёруу коммунист лозунгланы билгенден сора джукъгъа джарамасакъ, ол аллында айтылгъан затладан да уллу терслик боллукъ эди. Биз ол кёркёу ну туура заманында

анъыла масакъ эмда бютеу ишибизни ол къоркъуу кзурутурча этмесек, ол заманда коммунизмни алай окъуб билгенден сора, кеслерине коммунистле атарыкъ джарым миллион неда миллион джашла бла кызла коммунизмни ишине бек уллу заран саллыкъ эдиле.

Мында бизни аллыбызгъа, коммунизмге юретир ючюн ол затланы барын да бирге къалай джыйышдыргъа керекди? — деген соруу салынады. Бизге эски школдан, эски илмудан нени алыргъа керекди? Эски школ мен хар не джаны бла да билимли адам болургъа сюеме, мен илмуланы алай барын да окъутама дей эди. Биз ол затны башдан-аякъ ёббе-ётюрюк болгъанын билебиз, нек десегиз, бютеу общество адамланы класслагъа, джегиучюле бла джегилиучюлеге айырыуда къаралгъанды эмда аны бла джашаб тургъанды. Кертиди, класс дух синъиб тургъан бютеу эски школ кзуру байланы сабийлерине билим бергенди. Аны хар бир сёзю байланы джакълаугъа айланыб болгъанды. Ол школлада ишчиле бла эллилени джаш тёлуююн ол биягъы байланы джакълар джанына тартыб тургъан болмаса, аланы кереклисича окъутуб ёсдюргендиле. Аланы байлагъа хайыр келтирирге къолларындан келирлей, аны

бла биргелей, байланы тынчлыкъларын, бош турууларын бузмазлыкъ, алагъа джараулу джумушчула хазырлай, алай окъутуб ёсдюргендиле. Ол себебден биз эски школну кери ура, керти коммунист билим болдуруп ючюн, бизге не керек эсе, андан къуру аны алыуу кесибизге иш этиб салгъанбыз.

Былайда мен эски школну хаман да эшитдириб туруучу, бир-бир затланы магъанасын чырта терс анъылатыугъа элтиучю чорт сёзлерин, ол терслеулерин алыб къарайма. Эски школ окъууу школу, муштраны школу, магъанасын иги билмегенлей окъуб барыуу школу болгъанды дейдиле. Ол кертиди, алай а эски школда бизге не зат хайырлы болгъанын анъылай, айыра билирге эмда андан коммунизм ючюн не керек эсе, анъа айырыб эс бёлюрге керекди.

Эски школ окъууу школу болгъанды, ол адамлагъа керексиз кёб, артыкъ, хайырсыз окъууланы окъутханды, бу зат аланы башларын къатышдыргъанды эмда джаш тёлюню бирбойлу къуллукъчугъа хазырлангъанлагъа бургъанды. Алай а сиз адам улуну билими бла джыйылгъан затланы билмегенлей, коммунист болургъа боллукъду деген оюмгъа келирге умут этиб кёрсегиз, джанъылыч зат этерик эди-

гиз. Ахыр болуму коммунизм кеси болгъан билимлени бютеу барысын иги билмегенлей, коммунист лозунглары, коммунист илмуну выводларын билиу джетиширикди деб умут этиу джангылыч зат болур эди. Коммунизм адам улуну билимини бютеу суммасындан къалай чыкъгъанына марксизм юлгю болады.

Коммунист теория, коммунист илму, артыкъ да бек Марксны окъууу XIX-чу ёмюрню эм акъыллы социалистни произведениеси болуб тургъандан озуб, бютеу дуняда капитализмге къаршчы тургъан миллионлагъа, онла бла миллионлагъа хайыр берген окъуу болгъанын сиз окъуб, эшитиб да билесиз. Сиз Марксны окъууу революцион классны миллион эмда онла бла миллион джюрекlege къалай синъалады деб соруу салсагъыз, сиз бир джууаб аллыкъсыз: Маркс адам улуну капитализмде хорлаб алгъан билимлерини деменъили тамалына таяннъанды да, ол аны ючюн болгъанды; адам улуну обществосуну ёсюуюню законларын билиб бошаб, Маркс коммунизмге элте тургъан капитализмни ёсмей къалмазлыгъын анылагъанды эмда ол аны, бютюн бек ол къуру капиталист обществону эм бек тюз, эм бек керти, эм бек терен окъуб билиу бла, алгъынны илму берген затлары

барын толу анъылаб билинюю болушлугъу бла кѣргюзгенди. Адам улуну обществосу бла чыгъарылгъан затланы барын ол, сынъар бир джерин да эсине алмай къоймай, тинтиб, джанъыдан джарашдыргъанды. Адам улуну анъысы бла чыгъарылгъан затланы барын, ишчи къозгъалыулада тинтиб, сынаб джанъыдан джарашдыргъанды, критика этгенди эмда буржуй эркинликле бла чеклениб эмда буржуй къылыкъла бла байланыб тургъан, адамла эталмагъан анъыланы, оюмланы этгенди.

Бу затны, сѣз ючюн, биз пролетар культураны юсюнден сѣз бардыргъан заманыбызда эсге алыргъа керекбиз. Адам улу бютеу ёсюмюнде джарашдырыб чыгъаргъан культураны къуру тюз билирге кереклиликни, къуру аны джанъыдан джарашдырыу бла пролетар культураны къуруаргъа боллугъун тюз анъылама-сакъ, биз бу керекли задачабызны эталлыкъ тюлбюз. Пролетар культура къайдан болса да бир джанындан чыгъыб къалгъан зат тюлдю, пролетар культура кеслерин усдалагъа терген адамланы суйген заманларында алай эслерине келиб къалгъан зат да тюлдю. Была бары да ёббе-ётюрюкдюле. Пролетар культура, капиталист общество дуняны басыб тургъан заманда, адам улу чыгъаргъан билимлени,

закон джорукълада андан ары ёсгени болургъа керекди. Маркс джанъыдан джарашдыргъан политика экономия бизге адам улуну обществосу неге керекли болгъанын кёргюзгени кирик, класс кюрешге, пролетар революцияны башлауғъа кёчюню кёргюзгени кирик, ол джолла эмда джолчукъла бары да пролетар культурагъа элтгендиле эмда элтедиле, элте да турлукъдула.

Эски школ терен магъана бермей окъутууну школу эди, деб джаш тёлюню адамларыны да, джанъы окъууну джакълагъан къауумланы бир бёлегини да ичинде эски школну аманлаб сёлешгенлеге, биз эски школда не иги зат болгъан эсе, биз аны алыргъа керекбиз дейбиз. Биз эски школдан джаш адамны анъысын ондан тоғъузу керек болгъан эмда ондан бир кесеги да терс къатышдырылгъан асыры кёб билимле бла къатышдырыб тургъан затны алыргъа керек тюлбюз. Алай а ол демеклик, биз къуру коммунист выводла бла тохтаб эмда къуру коммунист лозунглары билиб къалыргъа боллукъбуз демеклик тюлдю. Аны бла коммунизмни къураялмазса. Адам улу этиб чыгъаргъан байлыкъланы барын да билиу бла анъынъы бай этсенъ, коммунист болургъа къуру ол заманда боллукъду.

Бизге чабыб окъуб барыу керек тюлдю; бизге хар окъугъан адамны баш фактланы билиу джанындан анъысын ёсдюрюрге эмда билимин андан да ары кёлтюрюрге керекди, не ючюн десегиз, алыннъан билимни бары аны анъысында сюзюлмесе, джарашдырылмаса, коммунизм бош затха, бош магъанасыз атха айланнъкъды, коммунист къуру бош махданчакъ боллукъду. Сиз аланы билиу бла къалыргъа керек тюлсюз, керексиз хылы-мылы затла бла кесигизни акъылыгъызыны аурландырмай, бусагъатдагъы окъуулу адамгъа амалсыз бек керекли фактланы барын да билиу бла анъысын бай этер ючюн, сиз алагъа критика бла къарарлай, алай билирге керексиз. Коммунист керти, деменьили, къыйын, уллу иш этмей, кеси критика бла къараргъа борчлу болгъан фактланы айырыб, билиб бошамай, ол хазыр болуб тургъан выводланы билиу бла махданыргъа умут этсе, аллай коммунист бек бушуулу болур эди. Быллай уллу кёллюлюк бла къарамакълыкъ бек осал зат болур эди. Мен кесими аз билгеними биле эсем, мен кёб билирлей этерме, алай а мен коммунистме эмда меннёе джукъну да алай иги билирге керек тюлдю десе, андан коммунистге ушагъан чыртда джукъ чыгъарыкъ тюлдю.

Эски школ капиталистлеге керекли адамла хазырлагъан эди, эски школ илмуну адамларындан не джаны бла да капиталистлеге таб джазыучу эмда сѣлешуучю адамла эте эди. Бу нени кѳргюзеди десенъ, ол аны кѳоратыргъа, аны ояргъа керек эсек, сора адамлагъа керекли зат болуб, адам улу джыйгъан затланы андан алыргъа керек тюлбюз демекликмиди? Капитализмге керекли болгъанла бла коммунизмге керекли затланы бирбиринден айыра билирге керек тюлбюз демекликмиди? Кѳбчюлюкню суйгенине кѳаршчы болуб, буржуи обществада бардырылгъан эски муштраны орнуна биз мазаллы кѳралны джерини ичинде миллионланы, джюз миллионланы чачылыб, кесек-кесек болуб, тозураб тургъан кючлерин бир бирикген кючге джыяргъа кюрешир ючюн, кѳарыуларын ол кюреш ючюн джыйышдырыргъа эмда бирикдирирге таукелликлерин, усдалыкъларын эмда хазырлыкъларын эски обществогъа кѳрюб болмау джюрек бла кѳараб, бирикген ишчиле бла эллилени анъылы мизамларын санайбыз, не ючюн десегиз, биз ол бирикген кючсюз оюлмай кѳаллыкъ тюл эдик. Ол бирикмеклик ишчиле бла эллилени анъылы дисциплиналары болмаса,

бизни ишибиз ышангылы болдукъ тюлдю. Ол затсыз бютеу дуняны капиталистлери бла помещиклерин биз хорлаяллыкъ тюлбюз. Ол сагъатда фундаментни юсюнде коммунист общество къурагъанны къой, таб ол фундаментни оюлмазлай бегитиб да къалалмазбыз. Аны кибик, биз эски школну кери ура, ол эски школгъа керти закон бла чыртда кёрюб болмауу бардыра, эски школну чачыб къояргъа хазырлыкъны багъалай, биз кесибизге эски окъууу, эски зубрешканы, эски муштраны орнуна адам улуну билимини бютеу барысын ала билирге керекли болгъаныбызны анъыларгъа эмда коммунизм сизде, алай кёзден ташада белгисиз зат болмай, сиз кесигиз ойлаб табхан зат болурлай, бусагъат заманда окъууу кёзю бла къарауда болмай къалмазлыкъ оюмла болурлай, алай алыргъа керекди.

Биз коммунизмни окъуб билирге деген задачаны юсюнден айтхан заманыбызда, баш задаланы ма былай салыргъа керекбиз.

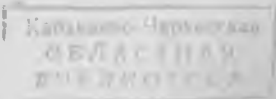
Аны сизге анъылатыр ючюн, аны бла биргелей къалай окъургъа деген вопросха келе, мен ишден юлгю алайым. Сиз барыгъыз да билесиз, бизни аллыбызда къазауат, республиканы къоруулау ишлени ызындан, олсагъат-

дан огъуна мюлк ишле турадыла. Биз про-
мышленность бла джерчиликни джанъы джа-
шаўгъа кёре къурамай, коммунист обществу-
ну къуаргъа болмазлыгъын билебиз. Аланы
бусагъат заманлы илмуну эм джанъы факт-
ларыны тамалында къуаргъа керекди. Сиз ол
тамал электричество болгъанын, бютеу кърал
промышленностну эмда джерчиликни хар не
тюрю заты да электричестводан толса, сиз
ол ишни этсегиз, сиз эски поколение этел-
меген, ол коммунист обществону къуру ол за-
манда къуаргъа боллугъугъузуна билесиз.
Сизни аллыгъызда къралны мюлк джанындан
туудуруууна, эл мюлкню да, промышленностну
да бусагъат илмугъа, техникагъа, электри-
чествогъа таяннъан, бусагъат замандагъы тех-
ника тамалда джанъыдан къураб джарашды-
рыу, орнуна салыу задача турады. Окъуусуз
адамланы электрификациягъа бармазлыкълары
эмда бу иште къуру алай бош окъуулу бо-
луб къалыууна асыры азлыгъын сиз бек ала-
мат анылайсыз. Мында электричество не зат бол-
гъанын анылау джетишимли зат болуб къал-
майды: промышленностха да, джерчиликге да
эмда промышленность бла джерчиликни баш-
ха-башха джетеклерине да аны техника джа-
ны бла джарашдырыб сала билирге керек-

Кар. 185

ди. Ол затха кесигиз юренирге эмда ол затха бютеу ёсюб келген джаш тёлюню бaрын юретирге керекди. Хар къайсы анъылы коммунистни аллында тургъан, джаш тёлюню коммунист союзуна кириб кесин коммунистге санагъан, коммунизмни къураргъа эмда коммунист общество къураргъа бютеу джаш тёлюге болушургъа кесине борч алгъанын ачыкъ билген, хар къайсы джаш адамны аллында тургъан задача ма буду. Ол аны къуру бусагъат замандагъы окъууну тамалында этерге боллугъун эмда ол бу окъууну билмесе, коммунизм къуру умутда къалыб кетерин анъыларгъа керекди.

Алда ётген тёлюню задачасы буржуазияны къоратыгъа айлангъанды. Ол заманда баш задача буржуазияны критиковать этиу, халкъда аны кёрюб болмауну джайыу, класс анъны ёсдюрюу, кеслерини кючлерин бирге джыйышдыра билиу эдиле. Джанъы тёлюню аллында андан эсе кыйын задача турады. Капиталистлени чабыууларына къаршчылыкъда ишчи-элли властны джакълар ючюн, сиз кесигизни бютеу кючюгюзню бирикдирирге кереклилик ол азды. Аны сиз этерге керексиз. Аны сиз бек алаMAT анъылагъансыз, аны коммунист кесн бек ачыкъ биледи. Алай а ол зат азды. Сиз

коммунист обществону къраргъа керексиз, Кѣб тюрлю затдан ишни биринчи джарымы этилгенди. Эскилик, этерге керек болгъаныча, оюлгъанды, аны оюлуб тургъан къалаула этерге керекли болгъаныча, ол оюлгъан къалаула болдурулгъандыла. Джол тазалангъанды, эмда джаш коммунист тѣлю ол джолда коммунист общество къраргъа керекди. Сизни аллыгъызда къраргъауна задачасы турады, сиз аны коммунизмни окъулуб, билиниб тургъан хаб-хазыр формулаладан, оюмладан, рецелден, предписаниелден, программаладан сизни керти этерик ишигизни бирикдирген алапат затха айландыргъа, коммунизмни сизни практика ишигизге башчылыкъгъа айландыргъа биле, къраргъау бютеу бусагъатлы билимни билиб, алай этерге боллукъсуз.

Ма бютеу джаш тѣлюню окъутуу, юретиу, кѣлтюрюу иште сиз кесигизге башчылыкъгъа тутаргъа керекли задача буду. Хар джаш адам, хар джаш кызы къраргъау къраргъау болургъа керекли болгъан, коммунист обществону миллионла бла къраргъауларыны арасында сиз эм биринчи къраргъаула болургъа керексиз. Коммунизмни ол къраргъауна бютеу ишти бла элли джаш тѣлюню барын тартмай, сиз коммунист общество къраргъауламызсыз.

Былайда мен, кертиси да биз коммунизмин къалай окъуб билирге керекбиз, бизни приемларыбызны тюрлюлюкleri не затла болургъа керекдиле деген вопросну алыб къарайма.

Мен былайда неден да алгъа коммунист моральны юсюнден вопросда тохдайма.

Сиз кесигизни коммунистле этиб ёсдюрюрге керексиз. Джаш тёлюню Союзуну борчу — окъуй, къурала, бириге, кюреше тургъанлай, кесин эмда аны кесине вождьха санагъанланы барын юретирлей, ол джаш тёлю коммунистле ёсдюрюрлей ишин алай салыргъа керекди. Бусагъатдагъы джаш тёлюню ёсдюрюню, окъутууну эмда юретиуну бютеу иши аны коммунист моральгъа юретиу болурлай болургъа керекди.

Алай а коммунист мораль бармыды? Коммунист нравственность бармыды? — Айхай да барды! Бир-бирледе бизде кесибизни моральыбыз джокъду дегенча, ишни ол халда кёредиле эмда биз, коммунистле, не тюрлю да моральны унамайдыла деб буржуазия бизни кёб кере терслейди. Ол ишчиле бла эллилени анъылаулары, аланы кёзлерине къум себиу бла аууштуруу амалды.

Биз моральны не магъанада унамайбыз, нравственностну не магъанада унамайбыз?

Ол нравственностну аллахны буйругъу бла чыкъгъанды деб, аны буржазия юретген магъанада унамайбыз. Бу затха биз, тюзюсю, алахха, кеслерини эксплуататор ишлерин бардырыр ючюн аллахны атындан динчилени, помещиклени, буржуазияны айтханларын бек иги билебиз дейбиз. Неда ол моральны, нравственностну буйругъунда, аллахны буйругъундан чыгъаргъанны орнуна, ала аны хар заманда аллахны буйругъу бла болгъанды дегеннге бек ушаш идеалист неда джарты идеалист фазагъа келтиргендиле.

Адам улуну анъысындан тышында, класс анъыдан тышында алыннган не тюрлю да аллай нравственностну биз унамайбыз. Биз ол зат алдауду, помещикле бла капиталистлени интереслери ючюн ишчиле бла эллилени алдауду эмда акъылларын къатышдырыуду дейбиз.

Биз бизни нравственностубуз пролетариатны класс кюрешини интересине толу бойсунубду дейбиз. Бизни нравственностубуз пролетариатны класс кюрешини интересинден чыгъарылады.

Эски общество помещикле бла капиталистле бютеу ишчиле бла эллилени унукъдурган

тамалда кѳуралгѳан эди. Биз ол обществону ууатыр, аланы быргѳар ючюн биригиуню кѳу-
раргѳа керекбиз. Аллахчыкѳ аллай биригиу
кѳурамаз.

Аллай биригиуню кѳуру фабрикле, завод-
ла, кѳуру юретилген, эски джукѳудан уятыл-
гѳан пролетариат берирге боллукѳ эдиле.
Кѳуру ол класс кѳуралгѳанында, биз бусагѳат-
да кѳрген затыбызны, эм бек кѳарыусуз кѳрал-
ланы биринде юч джылны бютеу дуняны бур-
жуазиясыны кѳысыуундан кесин кѳоруулаб
тургѳан пролетар революцияны хорламына
келтирген бек кѳб кѳозгѳалыула, кѳуру андан
сора башлагѳан эдиле. Эмда бютеу дуняда
пролетар революцияны кѳалай ёсюб баргѳа-
нын кѳребиз. Биз энди бу этген ишлерибизни
сынамында эксплуататорланы бютеу кѳысыу-
ларыны барын да хорлагѳан, чачылыб, кау-куу
болуб тургѳан эллилени кесини ызындан элт-
ген кючню кѳуру пролетариат кѳуруаргѳа бол-
гѳанын айтабыз. Биригирге, бир кюч болургѳа
эмда коммунист обществону ахыргѳа дери
кѳорууларгѳа, ахыргѳа дери бегитирге, аны
ахыргѳа дери кѳуруаргѳа уруннѳан халкѳгѳа
кѳуру ол класс болургѳа боллукѳду. Ма биз
аны ючюн былай айтабыз: адам улуну обще-
ствосуну тышында алыннѳан нравственност-

ну биз унамайбыз: ол алдаўду. Бизни нравственностубуз пролетариатны класс кюрешини интересине бойсунубду.

Ол класс кюреш неди? Ол патчахны кьоратыўду. Капиталистлени кьоратыўду, капиталистлени классын кьурутуўду.

Классла уа не затладыла? Ол, обществону бир кьауумуна башха кьауумну кьыйынын кесине алыргьа эркинлик берген затды. Обществу бир кесеги кесине бютеу джерни алыб, иелик эте эсе, мында помещикле бла эллилени класслары боладыла. Обществу бир кесеги ни фабриклери бла заводлары, акциялары бла заводлары, акциялары бла капиталлары бар эсе, башхасы уа ол фабрикледе ишлей эсе, мында капиталистле бла пролетарланы класслары бардыла.

Патчахны кьысдаргьа кьыйын тюл эди — ол зат ючюн кьуру бир бёлек кюн керек болду. Помещиклени кьысдаргьа алай кьыйын тюлдю — аны бир бёлек айда этерге боллукьду, капиталистлени кьысдаргьа алай бек кьыйын тюлдю. Алай а, классланы кьурутуу тенълешдирмезча кьыйынды: алкьын ишчиле бла эллилеге юлешиниу кьалгьанлай турады. Элли кеси биринчи бир энчи юлюшчюкде олтуруб, кесине

артыкъ мюрзеу алыб тура эсе, алай демеклик, аны не кесине, не малына керекли болмагъан мюрзеуню алыб, башхала бары да мюрзеусюз къала эсе, сора ол элли эксплуататоргъа айланады. Ол кесине мюрзеуню не къадар кѣб къоюб бара эсе, анъа аллай бир кѣб хайырлыды, башхала уа, аймыса, ач болсунла: «Ала не къадар кѣб ач болсала, мен мюрзеуню ол къадар багъа сатарма». Хар ким бары ара план бла ара джерде, ара фабриклде, ара заводлада, ара джорукъ бла ишлерге керекди. Аны этерге тынчмыды? Сиз кѣресиз, патчахны, помещиклени эмда капиталистлени къысдаргъа дегенча мында аллай тынч оноу табыб къалыргъа болмайды. Мында пролетариат эллилени бай къауумну, башхаланы къыйынларын ашау бла бай болгъан къауумну къаршчылыгъын къурутур ючюн, эллилени бир къауумун джанъыдан юретирге, окъутургъа, кеслери къыйынлары бла джашагъан эллилени кесине тартаргъа керекди. Былай бла къарасакъ, патчахны къоратханыбыз бла, помещикле бла капиталистлени къоратханыбыз бла пролетариатны кюрешини задачасы алкъын бошалмагъанды. Ол биз пролетариатны диктатурасы деген порядокну задачасыды.

Класс кюрешіу тохдамай бардырылады; ол кѳуру кесини тюрсюнюн тюрлендиргенди. Пролетариатны ол класс кюреші эски эксплуататорла кѳайталмаз ючюндю, чачылыб тургъан кѳаранѳы эллилени бир союзгѳа бирикдириудю. Класс кюрешіу тохдамай бардырылады, бизни борчубуз да бютеу ишни ол кюрешге бойсундурууду. Биз да кесибизни коммунист нравственностубузну ол борчха бойсундуралыс. Биз нравственность эски эксплуататор обществону оюугѳа кѳуллукъ этген затды эмда коммунистлени джанѳы обществосун кѳурай тургъан пролетариатны тѳгерегине бютеу уруннъанланы барын бирикдириуге кѳуллукъ этген затды дейбиз.

Коммунист нравственность бизни кюрешге кѳуллукъ этген затды, не тюрлю да эксплуатациягѳа кѳаршчы, не тюрлю да энчи мюлкге кѳаршчы, уруннъанланы бирикдирген затды, не ючюн десегиз, гитче, энчи мюлкчюлюк бир адамны кѳолуна бютеу обществону кѳыйыны бла этилген затны береди. Джер бизде бютеу ара энчиликге саналады.

Алай а ол ара энчиликден мен кесиме бир белгили кесегин алсам, анда меннѳе кереклиден эсе, эки кере артыкъ мюрзеу битдирсем, артыкъ мюрзеу бла спекулировать этсем? Ачла

не къадар кѣб болсала, ол къадар артыкъ багъа берликдиле деб алай ойласам? Ол заманда мен коммунистча этемеми? Огъай, эксплуататорча, энчи мюлключа этеме. Бу зат бла кюрешни бардырыгъа керекди. Алайлай къойсакъ, алгъыннъы революцияла да бир кере болуб къалмагъанча, хар зат бары артха, капиталистлени властына, буржуазияны властына къайтыб кетерге боллукъду. Капиталистле бла буржуазияны властына джанъыдан къайтмаз ючюн, бир къауум адамла башхаланы къыйындары бла бай болмаз ючюн, уруннъанла пролетариат бла бирге коммунист общество кюраргъа керекдиле. Союзну эмда коммунист джаш тѣлюню организациясыны баш задача-сыны эм баш башхалыгъы бу зат болады.

Эски общество не сен башхагъа ишлеген, не башха сенинъе ишлеген, не сен къул джегиуучю, неда сен къул болгъан джорукъда къуралгъан эди. Кертиди, ол обществада ёсгенле, не къул джегиуучюсе, не къулса, не ууакъ энчи мюлкчюсе, гитче къуллукъчуса, гитче чиновниксе, интеллигентсе, къысха сѣз, къуру кесини болсун деб кюрешген болмаса, башхада аны иши болмагъан адам болурлай психологияны, адетни, анъны кеслерини аналарыны сютлери бла биргелей огъуна аладыла дерге боллукъду.

Мен джерни бир кесегине иелик эте эсем, башха адамда мени ишим джокъду; башха ач болса, артыкъ да игиди, мен кесими мюрзеу-юмю багъа сатарма. Мен не врач, не инженер, усдаз, къуллукъчу болуб орунчугъум бар эсе, башхада мени ишим джокъду. Болургъа бол-лукъду, байлыкълары болгъанланы властына къабыргъамы джарашдыра, джарай, мен кеси-ми орунчугъуму сакъларма, андан да ары ёрге кёлтюрюлюрме, буржуй болуб къалырма. Был-лай психология эм быллай кёл коммунисте болургъа боллукъ тюлдю. Ишчиле бла эллиле, кесибизни кючюбюз бла кесибизни къоруулай эмда джанъы общество къурай билгенибизни кёргюзгенлеринде, джанъы коммунист воспи-тание, эксплуататорлагъа къаршчы воспита-ние, эгоистле бла ууакъ энчи мюлкчюлеге къаршчы, пролетариат бла биригиуде, мен ке-сими хайырымы кесим табама, къалгъанлада уа мени ишим джокъду деген психолгия бла адетлеге къаршчы воспитание ма былайда башланнъанды.

Ёсюб келген джаш тёлю коммунизмни къа-лай окъуб билирге керекди деген соруугъа джууаб ма бу зат болады.

Ол коммунизмге хаман кесини юретиуюню, воспитаниесини эмда окъуууну хар атламын

пролетариатны эски, эксплуататор обществогъа къаршчы тохдаусуз кюрешчи бла байлай окъургъа боллукъду. Бизде нравственность бютеулей бирикген, бир иннетли болгъан джорукъдады. Эмда эксплуататорлагъа къаршчы анълы кѣб кюрешчиде дейбиз. Биз ёмюрсоюз нравственность ийнанмайбыз эмда нравственность юсюнден не тюрлю да ётюрюк таурухланы кери уруб айгъакълайбыз. Нравственность адам улуну обществосуна ёрге кёлтюрюлюрге, къыйынны джегиуден къутултургъа къуллукъ этеди.

Аны этер ючюн буржуазия бла къаты, усда кюрешчи халда анълы адамлагъа бурулуб башлагъан ол джаш тёлю керекди. Ол кюрешде керти деменъили коммунистле ёсдюрюлукдю, ол кесини юрениуде, окъууде эмда воспитаниесинде хар атламын ол кюрешге бойсундурургъа, аны бла байларгъа керекди. Коммунист джаш тёлюню юретиуде нравственность юсюнден анъа хазыр болуб тургъан омакъ сѣзлени бергенлеринде тюрлю, воспитание ол зат тюрлю. Адамла, аланы аталары бла аналары капиталистле бла помещиклени тюрлеринде къалай джашагъанларын кѣргенлеринде, эксплуататорлагъа къаршчы кюрешчи башлагъанлагъа келген къыйынлыкълагъа

кеслери къатышханларында, хорлаб алгъанларынкъоруулар ючюн, ол кюрешни тохдамай бардырыгъа къаллай уллу къыйынлыкъла джетгенин помещикле бла капиталистлени къалай уллу къутургъан джаула болгъанларынкѳргенлеринде, сора быллай адамла ол халда коммунистле болуб ёседиле. Коммунист нравственностну тамалы коммунизмни бегитиу эмда къураб бошау кюрешди. Ма коммунист воспитание окъууну эмда юрениуну тамалы да буду.

Юрениу, воспитание эмда окъуу къуру школгъа тагъылыб къызыу джашаудан айырылыб болсала эди, биз алагъа ийнанмаз эдик, ишчиле бла эллиле алкъын помещикле бла капиталистлени унукъдурууларында къала эселе, школа алкъын помещикле бла капиталистлени къолларында къала эселе, джаш тѳлю сокъурлай эмда къарангылай къалады. Бизни школубуз а джаш тѳлюге билимлени баш магъанасын коммунист оюмланы кеслери эте билиуну берирге керекди, аладан окъуулу, билимли адамла этерге керекди. Ол адамла анда окъуб тургъан заманда аланы эксплуаторладан бошланыр ючюн кюрешге къошулуучула этерге керекди. Джаш тѳлюню коммунист Союзу болгъан атын толтурлугъу кесини юре-

ниуюно, воспитаниесини, окъуууну хар атла-
мыш бютеу уруниъанламы эксплуататорлагъа
къаршчы арада кюрешлерине къошулуу бла
байласала, къуру ол замандады. Не ючюн десе-
гиз, сынъар ишчи республика алкъын къуру
Россия болуб, дунияны къалгъаныны барында
да эски буржуй джорукъ джашаб тургъаны се-
бебли, бизни аладан эсе къарыусуз болгъаны-
бызны хар заманда бизге джангъыдан къысыу,
жъоркъуу болгъанын, биз биригирге, бир иннет-
ли болургъа юренсек, мындан ары кюрешде
къуру ол заманда хорларыгъыбызны эмда къа-
рыулу болуб, керти да хорланмазлыкъ боллу-
гъубузну сиз бек алаMAT билесиз. Ол себебден,
коммунист болмакълыкъ бютеу ёсюб келген
джаш тёлюню къурауду эмда кёргюзюудю.
Сиз ол заманда коммунист обществовону здание-
син ишлеуню башларгъа эмда ишлеб бошар-
гъа боллукъсуз.

Бу затны сизге кесгин ачыкъ этер ючюн,
мен юлгю келтирейим. Биз кесибизге комму-
нистлебиз дейбиз. Коммунист не затды? Ком-
мунист латин сёздю. Коммунист демек — об-
щий демекди. Коммунист общество демеклик
— бютеу зат бары: джер, фабрикле арада,
урунуу арада демекди — ма коммунизм буду.

Хар ким кесини мюлкюн бирер джерде

башха бардырса, урунуу арада болургъа бол-
лукъмуду? Арада урунууу алай бир кереге
къураб къоялмазса. Ол алай боллукъ тюлдю.
Ол кѣкден тюшюб къалмайды. Аны ишлеб
этерге къыйналыргъа, къураргъа керекди. Ол
кюрешни барыуунда къуралыб этилинеди.
Мында эски китабчыкъ керек тюлдю — китаб-
чыкъгъа киши ийнанмаз эди. Мында кесинъи
джашау сынамынъ барды. Колчак бла Дени-
кин Сибирден эмда югдан келгенлеринде, элли-
ле ала джаллы болгъан эдиле. Большевикли
ала джаратмай эдиле, не ючюн десенъ, больше-
викле мюрзеуню белгили багъа бла ала эдиле,
алай а эллиле Сибирде да, Украинада да Кол-
чакны эмда Деникинни властлары сынагъан-
ларында, алагъа бу экисинден: не капиталист-
ге барыргъа, ол сени помещикге къулгъа бе-
рир, неда, кисель джагъалары бла сют къобан-
ладан ичирirme деб, сѣз бермесе да, ауур
кюрешде сенден къурч мизамны эмда къаты-
лыкъны излеген, эмда сени капиталистле бла
помещиклеге къул болуудан чыгъарлыкъ ишчи-
ни ызындан барыргъа деген сайлаудан башха
сайлау болмагъанын ала биледиле. Ол затны
кеслерини джашауларында таб къаранъы эл-
лиле огъуна сынагъанларында, сора ала акъыл-
лыла, къыйын школну бошагъанла комму-

низм джаллыла болдула. Джаш тѣлюню Коммунист союзу кесини бютеу ишини тамалына аллай сынамы салыргъа керекди.

Мен биз нени окъуб билирге, эски школдан эмда эски илмудан биз нени алыргъа керекбиз деген соруугъа джууаб этдим. Мен аны къалай окъуб билирге керекди деген соруугъа джууаб этсем: школда деятельностьну хар атламын, воспитаниени, окъууну эмда тюрлениуню хар атламын бютеу уруниъанланы эксплуататорлагъа къаршчы кюрешлеринден айырылмай, къуру аны бла байлаб бардырыргъа керекди.

Джаш тѣлюню бир бѣлек организациясыны ишлерини сынамындан алыннъан юлгюледе коммунизмге ол юрениуню къалай бардырылыргъа керек болгъанын мен сизге кѣргюзейим. Окъуусузлукъну къурутууну юсюнден бары да айтадыла. Сиз окъууу болмагъан къралда коммунист общество къураргъа болмазлыгъын билесиз. Совет властны буйрукъ этгени, неда партияны белгили лозунг бергени бла, неда ишге ишчилени белгили бир кесегин джибернуу бла иш тамамлы болуб къалмайды. Ол зат ючюн джаш тѣлю ол ишни кеси къолгъа алыргъа керекди. Коммунизм недеди десенъ, джаш тѣлюню Союзуна кирген ол джаш тѣлю, ол джашла бла къызла: ол биз-

ни ишибизди, окъуусузлукъну къурутур ючюн, бизни ёсюб келген тѣлюбюзде окъуусузлукъ болмаз ючюн, биз биригирбиз эмда элlege барырбыз деб айтыўдады. Биз ёсюб келген джаш тѣлюню самодейельностун ол ишге айландырыр ючюн кюрешебиз. Сиз Россияны къарангы, окъуусуз къралдан окъуулулга дженъил айландырылга болмазлыгын билесиз, алай а ол ишни джаш тѣлюню союзу къоллга алса, бютеу джаш тѣлю бютеу адамланы хайырына ишлесе, сора 400 000 джашла бла къызланы биригирген ол союзу, джаш тѣлюсю Коммунист союзу деб айтылырга эркинлиги барды. Союзну даггыда борчу окъууланы кеси окъуй, биле, окъуусузлукъну къарангылыгындан кеси башына къутулалмагъан джаш тѣлюге болушургъады. Джаш тѣлюню союзуна член болуу демеклик, кесини ишин, кеслерини къарыуларын ара ишге берирлей, ишин алай бардырмакълыкды. Ма коммунист юретиу бу затдады. Джаш адам неда джаш къыз коммунистге къуру аллай ишде айланады. Ала ол иш бла практикалы джетишимлеге джетселе, ала къуру алай бла коммунистле боладыла.

Юлгю ючюн, шахарла къатында юй бачхалада ишлеуню алыгъыз. Ол иш тиолмюдю? Ол Коммунист джаш тѣлюню борчларыны бириди.

Халкъ ачды, фабрикле бла заводлада ачлыкъ барды. Ачлыкъдан къутулур ючюн бахчаланы ёсдюрюрге керекди, алай а джерчилик эскиликдеча бардырылады. Ма эм бек анъылы адамла ишни къолгъа алыргъа керекдиле, сора сиз ол заманда баччаланы кёбейгенлерин, аланы джерлерини кенъергенлерин, хайырларыны иги болгъанын кёрюсюз. Бу ишге джаш тёлюню коммунист союзу таўкел къошулургъа керекди. Хар союз неда союзуна хар ячейкасы ол ишни кеслерини ишлерине санаргъа керекдиле.

Джаш тёлюню коммунист союзу не тюрлю иште да, кесини болушлугъун кёрюзген, кесини алчылыкъларын, кеслерини башлаўчуларын кёрюзген алчы къауум болургъа керекди. Союз анда адамланы окъууун, ким билсин, хар къайсы ишчи анъылаялмаса да, аланы окъууна, ким билсин, ол ийнанмаса да, алай а аланы ишлеринде, аланы бардыргъан затларында ала анъа тюз джол кёрюзген, аллай адамла болгъанларын ол анда кёрюрлей, аллай болургъа керекди.

Джаш тёлюню коммунист союзу хар тюрлю иште кесини ишин алай къураялмаса, сора ол эски, буржуй джолгъа джыгъылады. Бизни воспитаниебизни уруннъанлагъа коммунизмни

окъуунда чыкыган задачаланы этерге болушур ючюн, аланы эксплуататорлагъа кыаршы кюрешлери бла бирикдиррге керекди.

Союзу членлери кеслерини хар бош сагыатларын юй баччаланы иги этюге, неда кыайсы фабрикада, не уа заводда болса да, джаш тѣлюню окъуун кыураугъа д. а. к. хайырландырыгъа керекди.

Биз Россияны джарлы эмда мискин кыралдан бай кыралгъа буругъа излейбиз. Ол себебден джаш тѣлюню коммунист союзу кесини окъуун, кесини юрениююн эмда кесини воспитаниесин, ол кесини школларына кириб, эшиклерин этиб тохдамаз эмда коммунист китабла бла брошюраланы окыган бла тыйылыб кыалмаз ючюн, ишчиле бла эллидени ишлери бла бирикдиррге керекди. Кыуру ишчиле эмда эллиле бла бирге ишлеуде керти коммунист болургъа боллукъду. Эмда союзгъа кирген хар адамны окъуулу болганын, аны бла бирге уруна да билгенин хар барын да кѣрюрлей этерге керекди. Биз эски муштраны анылы мизам бла ауушдуруб, эски школлары аны кыалай кыууб чыгарганыбызны, хар бир джаш адамны субботникде ишлерге кыалай барганын, халкыгъа болушур ючюн ала хар шахарны кыатында мюлкню кыалай

хайырландыргъанларын хар ким бары кёрселе, сора халкъ урунууѓа, алгын заманда къарагъанча болмай, къарарыкъды.

Гитче юлгю огъуна алама — джаш тёлюню коммунист союзуну борчу элде неда кесни гийресинде кирсизликни баджарыу неда ашарыкъ юлешю дегенча затладыла. Бу зат капиталист эски обществада къалай этилгенди? Хар ким къуру кесине ишлегенди, эмда мында къартла, ауругъанла бармыдыла, неда юнюю аурлугъу бары, ол басханы себебли хаман эзилген эмда унукъдурулгъан халда тургъан тиширыуну бойнунамы тюшеди, — деб киши къарамагъанды. Бу затха къаршчы ким кюреширге керекди? Анъа къаршчы кюреширик: биз аны джанъыдан джарашдырайыкъ, джаш адамланы хаман юйлеге айланыб къарай, кирсизликни баджаргъан неда ашарыкъны юлеширге болушхан, кючню тенъ юлеше эмда урунуу къурамлы болургъа кереклисин кёргюзе, бютеу обществону хайырына ишлерик отрядларын къурайыкъ дерик джаш тёлюню союзуду.

Адамларына бусагъатда 50 чакълы джыл болгъан тёлюге коммунист обществону кёрюрме деб умут этерге джарамайды. Ол заманъа дери ол тёлю ёлюб бошарыкъды. Алай а

бусагъатда 15 джыл болгъан тѣлю, коммунист обществону ол кѣрген да этерикди эмда аны ол кеси кѣурарыкъды. Ол себебден, аны джашаууну бютеу борчу ол обществону кѣурау болгъанын ол билирге керекди. Эски обществода урунуу башха-башха юйдегиле бардыра эдиле эмда халкъны унукъдургъан помещикле бла капиталистле болмаса, аны киши бирбирине кѣошмагъан эди. Биз не кир не да не кыйын болса да, урунуу не тюрлюсю да хар ишчи, элли кесине: мен урунуу уллу аскерини бир кесегиме эмда кесими джашаууму помещикле бла капиталистлесиз кѣураяллыкъма, коммунист джорукъ кѣураяллыкъма деб алай кѣараргъа керекбиз. Джаш тѣлюю коммунист союзу джаш адамланы гитче джылларындан огъуна анъылы эмда джорукълу урунууда ѳсдюрюрге керекди. Бизни мискинленнѣен дже-рибиз техниканы эм арт джетишимлери бла баджарырлай кѣралны электрификацияландырыр ючюн 10 джылдан аз болмагъан заман кереклисин биз эсеблерге керекбиз. Ма энди бусагъатда 15 джыл болгъан эмда 10 — 20 джылдан коммунист обществада джашарыкъ тѣлю кюн сайын хар кѣайсы элде, кѣайсы шахарда болса да, джаш тѣлю, аймыса, эм гитче, аймыса, эм бош зат да болсун, бютеу урунуу, не зат бол-

са да, бир ишин практикада этерлей, кесини окъуун, задачасын алай салыргъа керекди. Ол затны хар элде къалай баргъанына кёре, коммунист эришиуню къалай ёсгенине кёре, джаш тёлю кесини урунуун бирикдире билгенин къалай кёргюзгенине кёре, — коммунист строительствону джетишими, анъа кёре, баджарылыкъды. Кесини хар атламына къуру ол строительствону джетишимли этер кёзден къарай, къуру бирикген уруннъанла болур ючюн, хар непи барын да этгенбизми деб кесине сора, джаш тёлюю коммунист союзу ол кесини джарым миллион членлерин урунууну бир аскерине бирикдирир эмда кесине бютеу сыйлау алыр. (Къызыу къол къагъыула).

Владимир Ильич Ленин
ЗАДАЧИ СОЮЗОВ МОЛОДЕЖИ

Редактор *Н. М. Кагиева*.
Художественный редактор *Д. Х. Кубанов*.
Технический редактор *З. Т. Темирова*.
Корректор *Р. А. Ижаева*

Сдано в набор 6/VIII-1962 г.
Подписано к печати 26 IX 1962 г.
Формат 60 x 92 ^{1/32}. Печ. л. 1,25. Уч. изд. л. 0,93.
Тираж 1000 экз. Заказ № 2429 Цена 3 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство,
г. Черкесск, ул. Ленина, 35-а.

Карачаевская типография, гор. Карачаевск,
ул. Ленина, 3.

Багъасы 3 коп.

Къарачай-Черкес китаб издательствö
Черкесск—1962